

Forord til den danske udgave af Hugh Cunningham

Publ. i *Hugh Cunningham: Børn og barndom i den vestlige verden efter 1500*.
Aarhus: Klim 2000, s. 7-11.

Den barndom, børn har i dag, er på afgørende måder anderledes end den barndom, børn havde tilbage i petroleumstiden i efterkrigstiden i sidste århundrede, dengang da der var rigtige børn til og rigtig barndom. Dagligliv og samfund har i mellemtiden været igennem så store ændringer, at det kan ligne noget af en revolution. Der ligger en omfattende social og kulturel opbrudsperiode mellem efterkrigstidens og nutidens barndomme.

Samfundet har ændret sig og barndommen med. Men det er sådan set ingen nyhed; gennemgribende ændringsprocesser har været i gang i et par hundrede år eller tre, om end tempoet nok er blevet højere. Samtidig er der grundlæggende træk, holdninger og forestillinger, der holder sig med en sejlivet kontinuitet tværs gennem forandringerne. Det er træk, der er så selvfølgelig, at man knap nok opdager dem, selvom man både handler og tænker på grundlag af dem. De er forankret i kultur og historie, i sociale strukturer og institutioner, i materielle omstændigheder og dagliglivets rutiner, i begreber og forestillingsmønstre. Men de er ikke kommet ud af luften; de har en historie, ligesom barndommen har det.

Interessen for barndomshistorien har været sporadisk indtil for nogle få årtier siden, men i 70'erne kom der et skift, og siden har forskning og fokus på barndom, historie og andre sider af samme sag som for eksempel børnekultur været tilta-

gende. Det kan hænge sammen med, at forandringerne nu markerer sig så stærkt, at det, der før bare var selvfølgelig, som for eksempel barndommen, nu viser sig ikke at være så selvfølgelig længere.

De gamle forståelser bliver utilstrækkelige, og for at fatte, hvad der foregår, er historien én af de adresser, man kan henvende sig til, dels for at se, hvad den har på lager, men også for at få den indrettet på en ny måde, så den kan være med til at give et nyt perspektiv på tingene. Når det gælder barndomshistorie, var der knap nok lagt en byggegrund ud, og der var heller ikke mange materialer at bygge med.

Et fundament blev dog lagt med den franske historiker Philippe Ariès' banebrydende bog fra 1960, der udkom på dansk i 1982 under titlen *Barndommens historie*. Den følgende forskning i barndomshistorie har Ariès' værk som forudsætning og orienteringspunkt, også når den er kritisk vendt mod det. En afgørende pointe i bogen er forståelsen af barndommen som noget, der opstår i form af en social konstruktion i 1500-1600-tallet. Den anskues som et fænomen, der hører de moderne tider til, og som er karakteriseret ved, at børnene udskilles fra de voksnes livssammenhænge og placeres mentalt såvel som fysisk i et særligt barndomssegment, der ikke mindst er præget af en efterhånden gennemgribende institutionalisering og emotionalisering. Barndommens historie bliver da en historie om børnenes tiltagende udskilthed.

Børn og barndom har både sit udgangspunkt og sit omdrejningspunkt i Ariès' værk, men bogen rummer også en kritisk videreudvikling af de arièske perspektiver, især i beskrivelsen af det tyvende århundredes barndom, hvor Cunningham finder, at det karakteristiske er hurtige forandringer og en tendens til, at børn og voksnes livssammenhænge nærmer sig hinanden og integreres i hinanden. Bogen rammer her ind i nogle af de problemstillinger, der nu er på dagsordenen, og som diskuteres heftigt.

Børn og barndom beskriver ikke blot de store forandringer i det tyvende århundrede, men den handler primært om de historiske og sociale forudsætninger i århundrederne, der gik forud, og hvor den moderne barndom blev sat i scene, blandt andet ved at både børn og barndom kom på programmet privat såvel som offentligt. De grundlæggende måder, hvorpå vi stadig forstår barndommen og de former og institutioner, som barnelivet er organiseret i, udvikles med et omdrejningspunkt i perioden fra midten af 1700-tallet til midten af 1800-tallet.

Men også den moderne barndom har en forhistorie, som Hugh Cunningham skildrer ved i bogens begyndelse at gå til kulturens rødder i antikken og middelalderen for at se på, hvordan barndom og barneliv kan have været skruet sammen i disse perioder, hvor kildematerialet er sparsomt. Det går endda, så længe talen er om barndom, det vil sige den mere officielle indretning af barnelivet, de sociale, juridiske og institutionelle rammer samt de fremherskende forestillinger, idéer og idealer. Men hvor det drejer sig om, hvordan det aktuelle barneliv har været levet, er kildematerialet ikke bare sparsomt, det er også tvetydigt og indirekte. Man må konstruere sig frem.

Det er en af bogens afgørende pointer, som titlen anskueliggør, at den skelner mellem børn og barndom; børns levede liv og barndommen er to forskellige historier. Og bogen søger at give et bud på begge dele, selvom det levede liv ikke har efterladt sig mange spor. En yderligere kvalitet er det, at bogen ikke blot giver en kritisk oversigt over forskning og kilde-materiale, men at den samtidig reflekterer over, hvordan dette at fremstille en barndomshistorie overhovedet er muligt og på hvilket grundlag.

I bogen behandles et stort og spændende stof, og den giver dermed læseren en platform, som gør det muligt at se den aktuelle situation i et perspektiv, der både lader det særegne ved nutiden træde frem som en profil på fortidens baggrund, og samtidig viser at mange af de synsmåder og indretninger, vi tager for selvfølgelig, har en lang forhistorie, og at situationen i dag ikke kan forstås uden et historisk perspektiv.

En af Cunninghams pointer er, at det tyvende århundrede er en periode, hvor barndommen har forandret sig med større hastighed end i tidligere perioder; men måske ikke netop på den måde, man forestillede sig, da »barnets århundrede« blev indvarslet. At opbruddet er en realitet – og omfattende – kan der ikke herske megen tvivl om. Spørgsmålet er dog, om det er så radikalt et brud, som man let kan forfalde til at tro, eller om der ikke under overfladen er tale om både kontinuitet og sammenhæng, nogle fælles grundtræk, der har rødder langt tilbage i historien. Vi har en tendens til at overfokuserer på forskelle og forandringer, især her ved et årtusindskifte. Barndommen er ikke, hvad den har været – men har den nogensinde været det?

Bekymring for børn, og hvad der overgår dem i det moderne livs kværn, er udbredt. Så kan de ikke læse længere, så bliver de voldelige af alt det video, så mangler de voksenkontakt, så er de belastet af for megen opmærksomhed fra de voksne, så skal de voksne på kursus for at lære at sige »nej« til børn, så skal de have sat grænser, så er de pejlerbørn, så har de for meget institutionalisering, så mangler der institutionspladser, så er de »ny børnekarakter« (og den er ikke for køn), og så er der reklamerne og det evindelige konsum osv. osv. – forsømte, forkælede, egoistiske og opmærksomhedskrævende, som de er. Vender man synsvinklen, minder disse beskrivelser af moderne børn på en mærkelig måde om portrætter af middelklassens voksne og deres liv. Måske er de børn? Måske er det voksendommen, der er problemet, måske er det ikke så meget børn, der bliver for voksne, som det er de voksne, der er blevet barnliggjort? Bekymring kan der nok være grund til, men dens adresse og grundlag kan der sættes spørgsmålstegn ved.

Sådan tegnes et billede af moderne forfald: den klassiske fredelige barndom, som går i opløsning – barndommen forsvinder, som titlen på Neil Postmans gennemslagskraftige debatskrift lød for nogle år siden; det handlede om medie- og konsumsamfundet, der spolerer barndommen og gør børn for tidligt voksne ved at fjerne de beskyttende hegn, der omgav barndommen.

Ved siden af dette billede af forfald tegnes et andet billede, som tværtimod beskriver, hvor meget bedre barndommen er blevet. Det er jubeloptimisternes billede. Børn har aldrig haft det så godt, de overlever mere, er mindre sygelige, der investeres – i det mindste i vesterlandene

– lang større ressourcer i dem materielt, institutionelt og følelsesmæssigt. Børn har fået rettigheder; de betragtes som aktører i egen ret socialt og kulturelt. De er kompetente helt derud, hvor de tilbydes eller pålægges ansvar for egen læring. Der siges, at de ofte har større knowhow, hvad angår det moderne informationssamfund end de voksne, der er vokset op i en verden, som siden er forældet. Og så videre og så videre. Disse billeder ser ud som modsætninger, alligevel trives de undertiden side om side på én gang.

Vi har mange dobbelttydige billeder i sving. Det er ikke blot en halvgammel støder, der kan få våde øjne af nostalgi over det gode gamle barneliv fra dengang, før verden gik af lave, og hvor børnene havde en ordentlig barndom. Men har sådan én eksisteret undtagen i drømmene om den og som ideal? Og samtidig skal der ikke huskes særlig dybtgående, før man alligevel opdager, at der er en masse træk, som heldigvis er fortid, og at der er særlige muligheder i det moderne liv, som børnene faktisk er gode til at tage i brug.

Når nutiden er turbulent, når retningen for rejsen ind i fremtiden er uklar, og når det siges, at vi ligefrem lever i et risikosamfund, skal der ikke meget til, før det, der behersker bevidstheden, er forestillinger om tab, rodløshed og frygt for, hvad der er ved at ske med samfund og barneliv. Vi står over for afgørende ændringer, hvad angår børn og indretningen af barneliv. Vi ved, at der må tages bestik og sættes en kurs, hvis ikke blot globalisering, markeds kræfter, kortsigtet ressourcetænkning, rationalisering og funktionstilpasning eller hovsa-løsninger, og hvad der nu ellers er på færde af viderverdigheder, skal bestemme farten. Men hvilken kurs, og hvordan? Vi står midt i

store ændringer, og vi står med den opgave at lægge sporene ud for fremtiden. Samtidig oplever vi en afmagt over for de voldsomme kræfter, der ændrer dagligliv og samfund. Ikke så mærkeligt, at forestillinger og holdninger bliver dobbelte og ofte selvmodsigende.

Barndomshistorien kan ikke levere løsninger på nogen af de problemer, men den kan måske sætte dem i relief, give dem en baggrund, så det bliver muligt at klare synet, opdage fordommene og se tingene i et længere perspektiv.